

Uczniu, z okazji kolejnej Roczniczy Uchwalenia Konstytucji 3 maja przygotowałam dla Ciebie wiadomości na temat bardzo ważnego dla tradycji demokracji w Polsce wydarzenia. Dowiesz się, że już w wieku XVIII Polacy chcieli żyć w nowoczesnym, demokratycznym państwie. Stworzyli dokument – drugi na świecie i pierwszy w Europie, który zmieniał zasady ustroju i miał być podstawą do stworzenia dobrego prawa.

Obejrzyj materiał na ten temat:

- pierwszy materiał wyjaśnia czym jest konstytucja

Konstytucja - dlaczego jest tak ważna dla każdego z nas?

<https://youtu.be/iaQxsbMYKFo>

- drugi materiał przedstawia wydarzenie historyczne, uchwalenie Konstytucji 3 maja

Konstytucja w Polsce - jak powstała?

<https://youtu.be/-GBAolHelHs>

Temat: Lekcja okolicznościowa. Konstytucja 3 maja 1791r.

Sejm Wielki 1788-1792r.

W 1788 roku **Stanisław August** zwołał do Warszawy sejm, nazwany potem **WIELKIM** albo **Czteroletnim**. Posłowie wykorzystali zaangażowanie się Rosji w kolejną wojnę z Turcją, by zyskać czas na **ratowanie państwa**.

Natychmiast wyodrębniły się trzy stronnictwa: **patriotyczne**, grupujące zwolenników reform i niezależności od Rosji, **magnackie**, skupiające sympatyków dawnego ustroju, oraz **królewskie**, utworzone przez Stanisława Augusta. To ostatnie domagało się wzmocnienia władzy monarszej i sojuszu z Rosją. Sejmowe obrady upływały często na długotrwałych oracjach i zwykłym gadulstwie.

Posłowie uchwalili podniesienie liczby wojska z 18 do 100 tysięcy. Na jego utrzymanie wprowadzono stały podatek: szlachta miała płacić 10 % dochodu, duchowieństwo – 20%. Ponieważ jednak szlachta zaniżała swoje dane o wartości majątków, pieniędzy starczyło jedynie na wystawienie 60–tysięcznej armii.

Poza sejmem rozgorzała batalia na „pióra”. Hugo Kołłątaja i publicyści skupieni w **Kuźnicy Kołłątajowskiej** rzucali gromy na przeciwników reform i domagali się równych praw dla mieszczan. Na rzecz mieszkańców miast argumentował także ksiądz i uczoney **Stanisław Staszic**. Zorganizowana z inicjatywy Kołłątaja „czarna procesja” mieszczan ze 141 miast (**grudzień 1789**) zatrwożyła szlachtę, obawiającą się wybuchu rewolucji jak we Francji. Ubrana na czarno delegacja miast wręczyła królowi i posłom petycję, żądającą równych ze szlachtą praw.

Tymczasem Prusy, zaniepokojone sukcesami Rosji w wojnie z Turcją, zaproponowały Rzeczypospolitej przymierze. Wiosną 1790 r. oba państwa zawarły sojusz obronny.

Konstytucja 3 maja

Gdy w Warszawie trwały sejmowe obrady, Rosjanie druzgotali właśnie armię turecką. Nie ulegało wątpliwości, że po zwycięstwie caryca zechce przywrócić dawny porządek w Rzeczypospolitej. Reforma państwa była sprawą niecierpiącą zwłoki. Wiosną 1791 r. został ukończony projekt Ustawy rządowej, czyli konstytucja państwa, przygotowany przez Stanisława Augusta i wtajemniczoną grupę osób. Należało jednak jak najszybciej uchwalić ją w sejmie.

Na 3 maja 1791r. zaplanowano akt, mający cechy zamachy stanu. Korzystając z nieobecności wielu posłów opozycji, którzy nie powrócili jeszcze z przerwy wielkanocnej, stronnictwo patriotyczne, poparte przez króla, postanowiło uchwalić konstytucję – drugą w świecie po amerykańskiej. Spośród około 550 posłów w Sali znajdowało się 182 a więc mniejszość. W tych warunkach zmiana ustroju państwa była niezgodna z prawem.

O jedenastej rano marszałek otworzył sesję. Rozpoczęło ją czytanie depech z zagranicy, zawierających niepomysłne dla państwa wiadomości.

Gdy lektor umilkł, Stanisław August oświadczył, że jedyny ratunek widzi w przyjęciu konstytucji – i nakazał ją odczytać. [...].

„W imię Boga w Trójcy Świętej jedynego. Stanisław August z bożej łaski i woli narodu król Polski, wielki książę litewski, ruski, pruski, mazowiecki, żmudzki, kijowski, wołyński, podolski, podlaski, inflancki, smoleński, siewierski i czernihowski, wraz z stanami skonfederowanymi w liczbie podwójnej naród polski reprezentującymi.

Uznając, iż los nas wszystkich od ugruntowania i wydoskonalenia konstytucji narodowej jedynie zawisł, długim doświadczeniem poznawszy zadawnione rządu naszego wady, a chcąc korzystać z pory, w jakiej się Europa znajduje i z tej dogorywającej chwili, która nas samym sobie wróciła, wolni od hańbiących obcej przemocy nakazów, ceniąc drożej nad życie, nad szczęśliwość osobistą egzystencję polityczną, niepodległość zewnętrzną i wolność wewnętrzną narodu, którego los w ręce nasze jest powierzony, chcąc oraz na błogosławieństwo, na wdzięczność współczesnych i przyszłych pokoleń zasłużyć, mimo przeszkód, które w nas namiętności sprawować mogą, dla dobra powszechnego, dla ugruntowania wolności, dla ocalenia Ojczyzny naszej i jej granic, z największą stałością ducha niniejszą konstytucję uchwalamy i tę całkowicie za świętą, za niewzruszoną deklarujemy, dopóki by naród w czasie prawem przepisany wyrażną wolą swoją nie uznał potrzeby odmienienia w niej jakiego artykułu.

Do której to konstytucji dalsze ustawy sejmu terazniejszego we wszystkim stosować się mają.”¹

Przeczytano wszystkie 11 artykułów Ustawy Rządowej dyskusja, przerywana okrzykami „zgoda” i „niezgoda”, ciągnęła się przez kilka godzin. O szóstej wieczorem król zaprzysiął konstytucję.

Nowy ustrój Rzeczypospolitej

Ustawa rządowa nie usunęła podziału państwa na Koronę i Litwę, zlikwidowała jednak odrębność niektórych instytucji państwowych – np. wojska i skarbu, odtąd wspólnych. Władzę ustawodawczą miał pełnić sejm „zawsze gotowy”, którego posłów wybierano na 2 lata, a nie jak zwykle dotąd, na 6 tygodni obrad. Zniesiono *liberum veto*, konfederację, wolną elekcję, wprowadzając tron dziedziczny. Władzę wykonawczą oddano w ręce Straży Praw, złożonej z króla, prymasa i pięciu ministrów. Mieszkańcy miast – otrzymali prawa i przywileje szlachty. Chłopi zostali przyjęci „pod opiekę prawa i rządu krajowego”. Liczebność armii wzrosła do 100 tysięcy żołnierzy.²

Religią panującą miała być religia rzymskokatolicka, innowiercom jednak zagwarantowano swobodę wyznania.

¹ <https://www.infor.pl/prawo/konstytucja/teksty-polskich-konstytucji/76731,Konstytucja-3-Maja-z-1791-roku.html>

² Tomasz Małkowski i Jacek Rzeźniowiecki: Historia II, podręcznik do gimnazjum, GWO, Gdańsk 2004r., s.227-231.

Główne założenia konstytucji:

- ustrój – **monarchia konstytucyjna**
- zniesienie podziału na Koronę i Wielkie Księstwo Litewski
- zasady ustrojowe:
 - zwierzchnictwo narodu,
 - trójpodział władzy na:
 - * **sejm dwuizbowy: Izba Poselska i Senacka**
 - * **władza wykonawcza: Król stojący na czele Straży Praw**
 - * **władza sądownicza – sądy odrębne dla poszczególnych stanów**
 - kadencyjność – sejm miał być zwoływany co dwa lata,
 - podejmowanie decyzji drogą głosowania i większością głosów,
 - podejmowanie decyzji drogą głosowania i większością głosów,
 - dziedziczny tron – zniesienie wolnej elekcji,
 - zniesienie liberum veto,
 - zakaz zawiązywania konfederacji,
 - co 25 lat miał zbierać się sejm konstytucyjny – miał prawo zmiany ustawy zasadniczej,

Konstytucja usuwała podstawowe wady ustroju Rzeczypospolitej, wprowadzała trójpodział władzy, usprawniała działanie sejmu i rządu. Choć nie zmieniała położenia chłopów (co było jej niewątpliwą wadą), stanowiła dowód, że szlacheckie społeczeństwo umiało z własnej inicjatywy dokonać nowoczesnej przebudowy państwa. W Europie Konstytucja wzbudziła zainteresowanie, podziw i ...lęk.³

³ ³Tomasz Małkowski i Jacek Rzeźniowiecki: Historia II, podręcznik do gimnazjum, GWO, Gdańsk 2004r., s.227-231.

Jan Matejko "Konstytucja 3 maja 1791 roku" | Animacja

https://youtu.be/_EjUJZPd2tk

Zachęcam do poszukiwań wiadomości i ciekawostek na temat tego wydarzenia.

- ŻYCZĘ MIŁEJ NAUKI

Izabela Jaroszewicz, nauczyciel historii

Kontakt: i.jaroszewicz@sp90.edu.gdansk.pl